

אונקלוס

שמות כז תצוה

תקמה

כ ואת תפקד ית בני ישראל כ ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו

רש"י

(כ) ואתה תצוה. וך. כלי שמרים, כמו שטינו צמנחות (פ.א), מגרגרו צראש הוית וכו'.

העמק דבר

בציורי משה לישראל בשם ה', ולמה זה נתעוררו לדרוש כן בזו הפרשה.

אבל יסוד הדבר למדנו ע"י ביאור עוד מאמר ברבה פרשה זו (לז,ד): "ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך" (להלן כח,א), הדא הוא דכתיב (תהילים קיט,צב) "לולי תורתך שעשועי אז אבדתי בעניי", בשעה שאמר הקב"ה למשה "ואתה הקרב אליך" הרע לו¹²⁹ וכו', אמר לו, תורה היתה לי נתתה לך, שאלולי היא איבדתי עולמי וכו' (עכ"ל). והנה לא נודעה עיקר התרעומת, מנא להו לחז"ל שהרע למשה. ותו, אם הרע למשה אין זה פיוס כל כך, שהרי אינו דומה כהונה שהיא לאהרן ולזרעו ואין לזולתו חלק בה, משא"כ התורה ניתנה לכל ישראל כמו למשה ולזרעו. אלא משה בעצמו היה שליח וזכה שתנתן על ידו, ואין זה שייכות לזרעו כלל.

אלא הענין בכל זה¹³⁰, דיש לדעת דאור התורה שהוא תכלית המשכן ועיקר המשרה שכינה בישראל¹³¹ בא בשפע באמצעות

(כ) ואתה תצוה וגו'. כלל פרשה זו נפלאה¹²⁵, לבד לשון "ואתה תצוה" שכבר

צמדו הראשנים על זה¹²⁶. עוד עיקר הפרשה אין כאן מקומה בתוך מעשה המשכן, ויותר היה מקומה אחר מעשה המנורה על כל פנים. גם לשון "ויקחו אליך" אינו מבואר מה זה, והרמב"ן כתב שהזהיר שיביאוהו לפניו ומשה יראה אם הוא זך וכתיב כראוי, ואינו אלא פלא וכי לא נאמנו פקידי המשכן על זה, ומה יהיה אחרי מות משה.

עוד יש להעיר על מאמר חז"ל בויקרא רבה סוף פרשת אמור (לא,ד) על הפסוק (ויקרא כד,ב) "צו את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך" — הדא הוא דכתיב "ראשך עליך ככרמל וגו' מלך אסור ברהטים" (שה"ש ז,ו), ומפרשי "מלך" זה משה¹²⁷ וכו', ומסיים: אמר הקב"ה למשה, משה, מלך עשיתך ואין דרך מלך לעשות בעצמו, צו לאחרים לעשות בשבילך¹²⁸. וזה מדרש פליאה, והלא כל התורה באה

125. מלשון "כי יפלא ממך דבר" ... 126. ז"ל הרשב"ם: "ואתה תצוה" — למעלה הוא אומר "ויקחו לי תרומה" — לפי שעה לצורך המשכן. אבל כאן שציורי זה לכל הדורות לתת שמן למאור לכל שנה ושנה, לכך הוא אומר "ואתה תצוה" — שינה הלשון, לפי שכל לשון צוואה לדורות הוא, וכן הוא אומר בתו"כ ובספרי — כל לשון ציווי אינו אלא מיד ולדורות. 127. המשך: דכתיב ביה "ויהי בישורון מלך" (דברים לג,ה). "אסור ברהטים" — שגזר הקב"ה עליו שלא ייכנס לארץ ישראל, בשביל מי? בשביל רהיטים של מי מריבה. הה"ד "המה מי מריבה אשר רבו בני ישראל" (במדבר כ"ג)... אמר לו הקב"ה (למשה) חייך שאני כותב (בתורה) שלא היה (לך חטא אחר) אלא על המים. הה"ד "כאשר מריתם פי במדבר צין" (שם כז,יד). 128. והגירסא לפנינו: אני מיניתך מלך על ישראל, דרכו של מלך להיות גוזר ואחרים מקיימים, כך תהא גוזר וישראל מקיימים, הה"ד "צו את בני ישראל". 129. עץ יוסף: שהיה רוצה לשמש ככהונה, והשיב לו הקב"ה שדי לו כתר תורה שניתנה לו דחשיבי טפי, דאילולי היא, היה העולם אובד, והיא מקיימתו. 130. לפנינו אחד מפרקי המחשבה הייחודיים במשנתו של רבינו בסוגיית נצחיות התורה ואופני לימודה. 131. שזו היתה מטרתו העיקרית של המשכן (לעומת ביהמ"ק), כמ"ש "ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפורת" (לעיל כה,כב). זוהי תורת אוהל מועד, כאשר המשכן (לדעת הרמב"ן בהקדמתו לחומש במדבר) היה מעין הר

העמק דבר

שני כלי קודש, היינו הארון והמנורה. ונשתנו פעולותיהם, הארון בא ליעוד הדברות שבכתב וגם לציווי בקבלה בע"פ¹³², וכמו שכתבתי לעיל (כה, כב)¹³³. ועדיין אין בזה כח הפלפול והחידוש שיהא אדם יכול לחדש מעצמו דבר הלכה שאינה מקובלת¹³⁴. ולזה הכח הנפלא שנקרא 'תלמוד' ניתן כח המנורה אשר נכללו בה שבע חכמות וכל כוחות הנדרשים לפלפולה של תורה. וכל זה נכלל בכפתורים ופרחים¹³⁵, עד דאיתא בב"ר (צא, ט) 'ר' טרפון, בשעה שהיה שומע דבר מתוקן היה אומר כפתור ופרח', ושיח¹³⁶ רבן של ישראל ללמדנו בא, שמה שתלמיד ותיק מחדש דבר טוב הוא ע"י כח שנרמז בכפתור ופרח של המנורה. ועל כן, בבית שני שרבו ישיבות והעמידו תלמידים הרבה להויות דאביי ורבא שהוא התלמוד, משום הכי נתחזק כח המנורה צ"י נס דחנוכה. ועוד עיין להלן (לט, לז)¹³⁷ שהראיתי לדעת שמרומז גם זה¹³⁸ בתורה. והיינו דאיתא בברכות (נז, א): הרואה שמן זית בחלום יצפה למאור תורה, שנאמר "ויקחו אליך שמן זית וגו'".

עוד ראוי לדעת דמשה ואהרן היו נחשבים לחברים¹³⁹, כדתניא באבות דרבי נתן פרק כ"ז: ומנין שכבוד חבריו יהא חביב עליו כרבו, שנאמר "ויאמר אהרן אל משה בי

אדוני" (במדבר יב, א), והלא אחיו הקטן ממנו היה, אלא עשאו רבו, (עכ"ל). והטעם בזה, דאע"ג שאהרן היה נצרך לגמרא¹⁴⁰ דמשה מפי ה', מ"מ אחר ששמע, שוב לא היה נצרך לו לסברא, והיה גדול בישראל כמשה. אלא שגדלותם בתורה לא היתה באופן אחד, דכח משה היה נעלה בכח הפלפול לחדש דבר מה שלא שמע בקבלה¹⁴¹, ע"י ההכרח והפלפול, וכדאיתא בנדרים (לח, א) 'לא ניתנה תורה אלא למשה ולזרעו', ומסיק 'ההוא לפלפולא בעלמא'¹⁴². ואהרן היה נעלה בכח הסברא לדמות מילתא למילתא ולכוין האמת. וזהו ע"פ דבר ה' לאהרן "ולהורות את בני ישראל"¹⁴³. ועיקר ההוראה בשעתו אי אפשר לחדש כל שאלה בפלפול, אלא ע"י סברא ולדמות מילתא למילתא, ובוה הכח היה יחיד באותו דור, עד שעלה פעם אחת על משה כמעשה דשעיר החטאת¹⁴⁴. ועוד עיין מה שכתבתי בספר במדבר בפרשת המקושש¹⁴⁵ ובספר דברים (י, ו) שהיו משה ואהרן שני ראשי סנהדראות בישראל זה בכוחו וזה בכוחו. ואחר שמשה היה מיוחד לכח החידוש והפלפול, על כן נדרש לו ביחוד כח המנורה שיאיר לו הדרך להגיע לאמת. והיה ראוי שמשה יעסוק בעצמו בהכנת השמן, אלא שישראל עשו צרכי משה. כל זה למדו חז"ל ברבה

סיני ניד. זאת לעומת בית המקדש, עליו קבע הרמב"ם (ספר המצוות מצות עשה כ'): הציווי שנצטוינו לעשות בית לעבודה, שבו תהיה ההקרבה והבערת האש תמיד... 132. הלכה למשה מסיני... 133. ד"ה ונועדתי לך שם וד"ה ודברתי אתך. 134. זוהי ההגדרה של 'תלמוד' — ע"פ רבינו. ועיין להלן שחידד את הדברים עוד יותר. 135. כפי שביאר רבינו לעיל (כה, לג). 136. שיחתו של ר' טרפון כשאמר 'כפתור ופרח' ללמדנו בא... 137. עה"פ "את המנורה הטהורה, את נרותיה נרות המערכה ואת כל כליה". 138. נס חנוכה והתחזקות פלפולה של תורה. 139. ולא לרב ותלמיד. 140. מה שקיבל משה מפי הקב"ה. 141. מפי ה'. 142. רש"י: להבין דבר מתוך דבר, הוא דניתן למשה, ונהג בה טובת עין ונתנה לישראל. 143. ויקרא (י, ח) "וידבר ה' אל אהרן לאמר". ושם פסוק י"א "ולהורות את בני ישראל את כל החוקים אשר ציוה ה' ביד משה". 144. ויקרא (י, טז) "ואת שעיר החטאת דרש דרש משה והנה שורף", כאשר השיב לו אהרן "ותקראנה אותי כאלה ואכלתי חטאת היום הייטב בעיני ה'!! ומשה הודה ולא בוש — "וישמע משה וייטב בעיניו" (פסוק כ'). 145. במדבר (טו, לג) ד"ה אל משה ואל אהרן.